

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

6. oktober 2021 ^{*i}

»Præjudiciel forelæggelse – artikel 267 TEUF – omfang af pligten for den nationale domstol, som træffer afgørelse i sidste instans, til at forelægge et præjudicielt spørgsmål – undtagelser til denne pligt – kriterier – spørgsmål om fortolkningen af EU-retten rejst af parterne i sagen for den nationale retsinstans, efter at Domstolen har truffet præjudiciel afgørelse i denne sag – ingen præcisering af de forhold, der begrundet behovet for en besvarelse af de præjudicielle spørgsmål – delvis afvisning af anmodningen om præjudiciel afgørelse«

I sag C-561/19,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Consiglio di Stato (øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Italien) ved afgørelse af 15. november 2018, indgået til Domstolen den 23. juli 2019, i sagen

Consorzio Italian Management,

Catania Multiservizi SpA

mod

Rete Ferroviaria Italiana SpA,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling),

sammensat af præsidenten, K. Lenaerts, vicepræsidenten, R. Silva de Lapuerta, afdelingsformændene A. Arabadjiev (refererende dommer), A. Prechal, M. Vilaras, M. Ilešič, L. Bay Larsen, N. Piçarra, A. Kumin og N. Wahl samt dommerne T. von Danwitz, C. Toader, L.S. Rossi, I. Jarukaitis og N. Jääskinen,

generaladvokat: M. Bobek,

justitssekretær: fuldmægtig R. Schiano,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 15. juli 2020,

* Processprog: italiensk.

efter at der er afgivet indlæg af:

- Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi SpA ved avvocati E. Giardino og A. Cariola,
- Rete Ferroviaria Italiana SpA ved avvocato U. Cossu,
- den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato S. Fiorentino,
- den tyske regering ved J. Möller og D. Klebs, som befuldmægtigede,
- den franske regering ved E. de Moustier, som befuldmægtiget,
- Europa-Kommissionen ved G. Gattinara, P. Ondrůšek og L. Haasbeek, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 15. april 2021,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 2 TEU og 3 TEU, artikel 4, stk. 2, TEUF, artikel 9 TEUF, 26 TEUF og 34 TEUF, artikel 101, stk. 1, litra e), TEUF, artikel 106 TEUF, 151 TEUF – 153 TEUF, 156 TEUF og 267 TEUF samt af artikel 16 og 28 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), den europæiske socialpagt, undertegnet i Torino den 18. oktober 1961 og revideret i Strasbourg den 3. maj 1996 (herefter »den europæiske socialpagt«), og af fællesskabspagten om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder, vedtaget under Det Europæiske Råds møde i Strasbourg den 9. december 1989 (herefter »fællesskabspagten«).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem på den ene side Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi SpA, der er blevet tildelt en offentlig kontrakt om rengøring af de nationale jernbaneinfrastrukturer, og på den anden side Rete Ferroviaria Italiana SpA (herefter »RFI«) vedrørende sidstnævntes afslag på at tiltræde de førstnævntes anmodning om at revidere kontraktens pris.

Retsforskrifter

- 3 Artikel 2, stk. 4, i Decreto legislativo n. 163 – Codice dei contratti pubblici relativi a lavori, servizi e forniture in attuazione delle direttive 2004/17/CE e 2004/18/CE (lovdekret nr. 163 om lov om offentlige bygge- og anlægskontrakter, tjenesteydelseskontrakter og vareindkøbskontrakter til gennemførelse af direktiv 2004/17/EF og 2004/18/EF) af 12. april 2006 (almindeligt tillæg til GURI nr.100 af 2.5.2006, herefter »lovdekret nr. 163/2006«) bestemmer følgende:

»Medmindre andet er udtrykkeligt fastsat i denne lov, finder bestemmelserne i civillogbogen ligeledes anvendelse på de i artikel 1 omhandlede personers aftaleindgåelse.«

- 4 Artikel 115 i lovdekret nr. 163/2006 med overskriften »Tilpasning af priserne« bestemmer i stk. 1:
»Alle tjenesteydelses- og vareindkøbskontrakter med regelmæssig og løbende opfyldelse skal indeholde et kontraktvilkår om regelmæssig prisrevision. Revisionen foretages på baggrund af en undersøgelse foretaget af de ledere, som er ansvarlige for indkøb af varer og tjenesteydelser på grundlag af oplysningerne i artikel 7, stk. 4, litra c), og [artikel 7,] stk. 5.«
- 5 Lovdekretets artikel 206 bestemmer, at kun visse bestemmelser i dette lovdekret, herunder ikke dets artikel 115, finder anvendelse på kontrakter, som henhører under sektorer, der er omfattet af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/17/EF af 31. marts 2004 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af kontrakter inden for vand- og energiforsyning, transport samt posttjenester (EUT 2004, L 134, s. 1), dvs. de særlige sektorer for gas, termisk energi, elektricitet, vandforsyning, transporttjenester, posttjenester, efterforskning og udvinding af olie, gas, kul og andet fast brændsel samt havne og lufthavne.
- 6 Artikel 210 i lovdekret nr. 163/2006 med overskriften »Transporttjenester« har følgende ordlyd:
»1. Med forbehold af de i artikel 23 fastsatte undtagelser gælder bestemmelserne i denne del for tiltrædelse eller drift af net til betjening af offentligheden inden for transport med jernbane, automatiske systemer, sporvogn, trolleybus, bus eller kabel.
2. Der foreligger et net for transportydelser, hvis driften foregår på betingelser, f.eks. vedrørende ruter, kapacitet og betjeningshyppighed, der er fastsat af de kompetente offentlige myndigheder.«
- 7 Lovdekretets artikel 217, som har overskriften »Kontrakter, der indgås i andet øjemed end udøvelse af en af de af kapitel 1 omhandlede former for virksomhed eller med henblik på udøvelse af en sådan virksomhed i et tredjeland«, fastsætter følgende i stk. 1:
»Denne del gælder ikke for kontrakter, som ordregivere indgår i andet øjemed end udøvelse af de i artikel 208-213 omhandlede former for virksomhed eller med henblik på udøvelse af sådan virksomhed i et tredjeland under omstændigheder, som ikke indebærer fysisk udnyttelse af et net eller geografisk område inden for [Unionen].«
- 8 Artikel 1664 i codice civile (den civile lovbog) med overskriften »Meget omkostningskrævende eller vanskelig gennemførelse« bestemmer:
»Såfremt der på grund af uforudsete omstændigheder sker en stigning eller et fald i udgifterne til materialer eller arbejdskraft, som medfører en stigning eller et fald på mere end en tiendedel af den aftalte samlede pris, kan den tilbudsgiver, hvis tilbud er antaget, eller bygherren anmode om revision af denne pris.
Der kan alene ske revision af prisen med hensyn til den forskel, der overstiger en tiendedel.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 9 RFI tildelte Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, der er sagsøgere i hovedsagen og var oprettet som en midlertidig virksomhedssammenslutning, en kontrakt vedrørende levering af tjenesteydelser i form af rengøring, vedligeholdelse af lokalers indretning og af andre offentligt tilgængelige arealer samt accessoriske tjenesteydelser på togstationer, anlæg, kontorer og

værksteder inden for Direzione Compartimentale Movimento de Cagliariis (den lokale trafikstyrelse i Cagliari, Italien) ansvarsområde. Kontrakten indeholdt en særlig klausul om reglerne for revision af den aftalte pris, hvilke regler fraveg den civile lovbogs artikel 1664.

- 10 Under kontraktens gennemførelse anmodede sagsøgerne i hovedsagen i henhold til artikel 115 i lovdekret nr. 163/2006 RFI om, at den tidligere aftalte kontraktpris blev revideret med henblik på, at der blev taget hensyn til en stigning i de kontraktlige omkostninger som følge af øgede personaleomkostninger. Ved afgørelse af 22. februar 2012 afslog RFI denne anmodning.
- 11 Sagsøgerne i hovedsagen anlagde sag ved Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (den regionale forvaltningsdomstol for Sardinien, Italien) med påstand om annullation af denne afgørelse om afslag.
- 12 Ved dom af 11. juni 2014 frifandt Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (den regionale forvaltningsdomstol for Sardinien) RFI i dette søgsmål. Forvaltningsdomstolen fastslog, at artikel 115 i lovdekret nr. 163/2006 ikke fandt anvendelse på kontrakter vedrørende særlige sektorer, såsom den i hovedsagen omhandlede kontrakt. Således fandt denne domstol, at levering af tjenesteydelser som rengøring på togstationer, anlæg, kontorer og værksteder var accessoriske i forhold til udøvelsen af hovedvirksomheden med tilrådighedsstillelse eller drift af jernbanetransportnettet, hvilken virksomhed henhører under særlige sektorer. Forvaltningsdomstolen tilføjede, at der ikke var grundlag for at revidere prisen i medfør af den civile lovbogs artikel 1664, eftersom parterne i hovedsagen havde benyttet sig af muligheden for i medfør af denne artikel at fravige bestemmelsen ved i den indbyrdes bebyrdende kontrakt at indføre en klausul om begrænsning af revision af prisen.
- 13 Sagsøgerne i hovedsagen iværksatte appel til prøvelse af denne dom ved den forelæggende ret, idet de med deres første og andet anbringende gjorde gældende, at artikel 115 i lovdekret nr. 163/2006, eller, subsidiært, at den civile lovbogs artikel 1664 i modsætning til, hvad Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (den regionale forvaltningsdomstol for Sardinien) fastslog, finder anvendelse på den i hovedsagen omhandlede kontrakt. Sagsøgerne i hovedsagen anførte endvidere, at navnlig artikel 115, 206, 210 og 217 i lovdekret nr. 163/2006 er uforenelige med EU-retten, idet de gjorde gældende, at disse bestemmelser, eftersom de udelukker prisrevision i transportsektoren, og nærmere bestemt i kontrakter om rengøring i denne sektor, er i strid med navnlig artikel 3, stk. 3, TEU, artikel 26 TEUF og artikel 101 TEUF ff. samt med direktiv 2004/17. Den nationale lovgivning fastsætter således bestemmelser, der er ubegrundede og går videre end nødvendigt i forhold til EU-retten. Lovgivningen kan ligeledes bringe den virksomhed, som får tildelt en kontrakt om rengøringsydelser, der er accessoriske til hovedydelsen i transportsektoren, i en underordnet og svagere stilling i forhold til den virksomhed, der leverer hovedtjenesten, hvilket bevirker en uretmæssig og uforholdsmæssig kontraktmæssig ubalance og kan ende med at påvirke reglerne for markedets funktion. Såfremt det direkte kan udledes af direktiv 2004/17, at prisrevision er udelukket i samtlige kontrakter, der indgås i de særlige sektorer, er dette direktiv endelig ugyldigt.
- 14 Sagsøgerne i hovedsagen anmodede den forelæggende ret om at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål for at afgøre, om EU-retten er til hinder for den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning, samt for at efterprøve gyldigheden af direktiv 2004/17.

- 15 Ved afgørelse af 24. november 2016, indgået til Domstolen den 24. marts 2017, besluttede den forelæggende ret derfor at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Er en fortolkning af national lovgivning, hvorefter prisrevision er udelukket i kontrakter vedrørende [...] [særlige] sektorer, og i særdeleshed kontrakter indgået i andet øjemed end udøvelse af de i direktiv 2004/17 omhandlede former for virksomhed, men som har en vigtig tilknytning til disse, forenelig med EU-retten (i særdeleshed artikel 3, stk. 3, TEU, artikel 26 TEUF, 56 TEUF – 58 TEUF, 101 TEUF samt [chartrets artikel 16]) og det nævnte direktiv?
- 2) Er direktiv 2004/17 (såfremt det antages, at udelukkelsen af prisrevision i alle kontrakter, som indgås og gennemføres i [...] [særlige] sektorer, direkte følger af direktivet) foreneligt med de EU-retlige principper (i særdeleshed artikel 3, stk. 1, TEU, artikel 26 TEUF, 56 TEUF – 58 TEUF, 101 TEUF samt [chartrets artikel 16]), »henset til uretmæssighed, urimelighed samt påvirkning af den kontraktmæssige balance og således af reglerne for et effektivt marked«?
- 16 Ved dom af 19. april 2018, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264), besvarede Domstolen det første spørgsmål med, at direktiv 2004/17 og de generelle principper, der ligger til grund herfor, skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for nationale regler, der ikke foreskriver regelmæssig prisrevision efter tildeling af kontrakter i de sektorer, som er omfattet af dette direktiv.
- 17 Ved denne dom fastslog Domstolen desuden, at det første spørgsmål ikke kunne antages til realitetsbehandling, for så vidt som det vedrørte artikel 3, stk. 3, TEU samt artikel 26 TEUF, 57 TEUF, 58 TEUF, 101 TEUF og andre aspekter ved artikel 56 TEUF end lighedsprincippet og princippet om forbud mod forskelsbehandling samt gennemsigtighedskravet, som denne bestemmelse fastsætter på området for fri udveksling af tjenesteydelser, med den begrundelse, at forelæggelsesafgørelsen af 24. november 2016 ikke gav nogen begrundelse for, hvorfor fortolkningen af disse bestemmelser var relevant for afgørelsen af tvisten i hovedsagen, og dermed ikke opfyldte de krav, der fremgår af artikel 94 i Domstolens procesreglement.
- 18 Hvad angår fortolkningen af chartrets artikel 16 fastslog Domstolen endvidere, at de i hovedsagen omhandlede bestemmelser i lovdekret nr. 163/2006, henset til, at de ikke foreskriver regelmæssig prisrevision af kontrakter i de sektorer, som er omfattet af direktiv 2004/17, ikke kunne anses for at gennemføre EU-retten som omhandlet i chartrets artikel 51, stk. 1.
- 19 Henset til besvarelsen af det første spørgsmål fandt Domstolen, at det andet spørgsmål var hypotetisk og dermed skulle afvises.
- 20 Efter afsigelsen af dom af 19. april 2018, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264), afholdt den forelæggende ret et offentligt retsmøde den 14. november 2018. I deres processkrift af 28. oktober 2018, indleveret med henblik på dette retsmøde, har sagsøgerne i hovedsagen anmodet denne ret om at forelægge Domstolen nye præjudicielle spørgsmål for at afgøre, om artikel 2 TEU og 3 TEU samt artikel 4, stk. 2, TEUF, artikel 9 TEUF, 26 TEUF, 34 TEUF, artikel 101, stk. 1, litra e), TEUF, artikel 106 TEUF, artikel 151 TEUF – 153 TEUF og 156 TEUF, chartrets artikel 16 og 28, den europæiske socialpagt og fællesskabspagten er til hinder for den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning.

- 21 Den forelæggende ret har anført, at visse af disse spørgsmål er blevet besvaret med dom af 19. april 2018, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264), mens andre spørgsmål er blevet rejst af sagsøgerne i hovedsagen for første gang. Det er denne rets opfattelse, at det fremgår af Domstolens praksis, at den på disse betingelser har pligt til atter at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse, eftersom den forelæggende rets afgørelse ikke kan appelleres, og spørgsmålet om fortolkning af EU-retten er rejst for den.
- 22 Efter nævnte rets opfattelse er det imidlertid nødvendigt først at spørge Domstolen om forpligtelsen til at anmode om en præjudiciel afgørelse, når en part i den sag, som verserer for den nationale retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, rejser et spørgsmål om national lovgivnings forenelighed med EU-retten, og navnlig om en sådan retsinstans kan anse sig fritaget for forelæggelsespligten, når dette spørgsmål ikke rejses af en part i forbindelse med anlæggelsen af sagen, men senere, nemlig efter at sagen for første gang er optaget til dom, eller efter at den nationale retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, allerede har foretaget en første præjudiciel forelæggelse i denne sag.
- 23 Den forelæggende ret har ligeledes fundet, at en sagsøgers forslag på et fremskredent tidspunkt i sagen med henblik på, at den pågældende ret forelægger Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af bestemmelser i EU-retten, som denne part ikke henviste til ved anlæggelsen af søgsmålet, er i strid med et »system med hindringer, der er en iboende del af sagen«, som er blevet indført ved national lovgivning, for så vidt som et sådant forslag ændrer sagens genstand som afgrænset ved søgsmålets anbringender og de indsigelser, som sagens parter har fremsat.
- 24 Det er desuden den forelæggende rets opfattelse, at en »kædeforelæggelse« af præjudicielle spørgsmål kunne give anledning til eventuelt proceduremisbrug og risikere at fratage virkningen af retten til domstolsbeskyttelse og princippet om en hurtig og effektiv afgørelse af tvisten.
- 25 På denne baggrund har Consiglio di Stato (øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Italien) atter besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Er en national ret, hvis afgørelse ikke kan appelleres, efter artikel 267 TEUF i princippet forpligtet til at foretage en præjudiciel forelæggelse af et spørgsmål vedrørende fortolkningen af EU-retten også i tilfælde, hvor en af sagens parter fremsætter et sådant spørgsmål efter indlevering af stævningen, eller efter at sagen er blevet voteret første gang, eller efter at der er blevet foretaget en første præjudiciel forelæggelse for [Domstolen]?
- 2) Er artikel 115, 206 og 217 i lovdekret nr. 163/2006, som fortolket i administrativ retspraksis, der udelukker prisrevision i kontrakter vedrørende de [...] specielle sektorer, i særdeleshed i kontrakter med anden genstand end den, hvortil direktiv 2004/17 henviser, men som har en instrumentel tilknytning til disse, [...] i overensstemmelse med EU-retten (bl.a. artikel 4[, stk. 2], TEUF, [artikel] 9 TEUF, 101, [stk. 1, litra e]), TEUF, [artikel] 106 TEUF, 151 TEUF – den europæiske socialpagt undertegnet [...] og fællesskabspagten [...] som omhandlet heri – [artikel] 152 TEUF, 153 TEUF, 156 TEUF, artikel 2 TEU og 3 TEU samt [chartrets] artikel 28 [...])?

- 3) Er artikel 115, 206 og 217 i lovdekret nr. 163/2006, som fortolket i administrativ retspraksis, der udelukker prisrevision i kontrakter vedrørende de [...] specielle sektorer, i særdeleshed i kontrakter med anden genstand end den, hvortil direktiv 2004/17 henviser, men som har en instrumentel tilknytning til disse, [...] i overensstemmelse med EU-retten (bl.a. [chartrets]artikel 28 [...], princippet om ligebehandling i artikel 26 TEUF og 34 TEUF samt princippet om den frie erhvervsudøvelse, som tillige er anerkendt i [chartrets] artikel 16 [...])?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 26 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 267 TEUF skal fortolkes således, at en national domstol, hvis afgørelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, er fritaget for den i artikel 267, stk. 3, TEUF fastsatte pligt til at forelægge Domstolen et spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, når en part har rejst dette spørgsmål på et fremskredent tidspunkt under sagens behandling, efter at sagen er optaget til dom for første gang, eller når der allerede er foretaget en første præjudiciel forelæggelse i denne sag.
- 27 Det skal i denne henseende bemærkes, at den i artikel 267 TEUF fastsatte procedure med præjudicielle forelæggelser, som er kernen i det ved traktaterne udformede domstolssystem, indfører en dommerdialog mellem Domstolen og medlemsstaternes domstole, der har til formål at sikre en ensartet fortolkning af EU-retten, hvorved EU-rettens sammenhæng, fulde virkning og autonomi og i sidste ende den særegne karakter af den ved traktaterne indførte ret sikres (jf. i denne retning udtalelse 2/13 (Unionens tiltrædelse af EMRK) af 18.12.2014, EU:C:2014:2454, præmis 176 og den deri nævnte retspraksis, og dom af 6.3.2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, præmis 37).
- 28 Den ved denne bestemmelse fastsatte præjudicielle mekanisme har til formål at sikre, at Unionens retsorden under alle omstændigheder får den samme virkning i alle medlemsstaterne, og således at forebygge forskelle i fortolkningen af den EU-ret, som de nationale retter skal anvende, og skal sikre denne anvendelse ved at give den nationale dommer et middel til at eliminere de vanskeligheder, som kravet om, at der gives EU-retten fuld virkning inden for medlemsstaternes retter, kunne rejse. De nationale retter kan eller skal således i videst muligt omfang forelægge sager for Domstolen, såfremt de finder, at en for dem verserende sag rejser spørgsmål, som kræver en fortolkning eller en bedømmelse af gyldigheden af EU-retten for afgørelsen af den pågældende sag (jf. i denne retning udtalelse 1/09 (Aftalen om indførelse af en fælles patentdomstolsordning) af 8.3.2011, EU:C:2011:123, præmis 83 og den deri nævnte retspraksis).
- 29 Den ved artikel 267 TEUF indførte ordning fastslår således et direkte samarbejde mellem Domstolen og de nationale retter, inden for rammerne af hvilket de sidstnævnte retter aktivt deltager i den korrekte anvendelse og ensartede fortolkning af EU-retten samt i beskyttelsen af de rettigheder, som denne retsorden giver borgerne (jf. i denne retning udtalelse 1/09 (Aftalen om indførelse af en fælles patentdomstolsordning) af 8.3.2011, EU:C:2011:123, præmis 84).
- 30 Inden for rammerne af dette samarbejde giver Domstolen de nationale domstole, som skal anvende EU-retten (jf. i denne retning dom af 6.10.1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, præmis 7), de elementer vedrørende fortolkningen af denne ret, som er nødvendige for, at de kan

afgøre den for dem verserende (jf. i denne retning dom af 9.9.2015, Ferreira da Silva e Brito m.fl., C-160/14, EU:C:2015:565, præmis 37, og af 5.12.2017, M.A.S. og M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, præmis 23).

- 31 Det følger af det ovenstående, at de funktioner, som er tillagt henholdsvis nationale domstole og Domstolen, er nødvendige for bevarelsen af selve beskaffenheden af den ret, som er indført ved traktaterne (udtalelse 1/09 (Aftalen om indførelse af en fælles patentdomstolsordning) af 8.3.2011, EU:C:2011:123, præmis 85).
- 32 Det skal endvidere bemærkes, at for så vidt som der i henhold til national ret ikke er nogen adgang til judiciel prøvelse af en national rets afgørelse, er denne sidstnævnte i princippet forpligtet til at indbringe en sag for Domstolen i henhold til artikel 267, stk. 3, TEUF, når der rejses et spørgsmål om fortolkningen af EU-retten (dom af 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).
- 33 Det fremgår af Domstolens faste praksis, at en national domstol, hvis afgørelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, kun er fritaget for denne pligt, såfremt den har fastslået, at det rejste spørgsmål ikke er relevant, eller at den omhandlede EU-retlige bestemmelse allerede er blevet fortolket af Domstolen, eller at EU-rettens korrekte fortolkning fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads til en rimelig fortolkningstvivl (jf. i denne retning dom af 6.10.1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, præmis 21, af 15.9.2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, præmis 33, og af 4.10.2018, Kommissionen mod Frankrig (Forskudsskat), C-416/17, EU:C:2018:811, præmis 110).
- 34 Det skal i denne henseende for det første bemærkes, at det fremgår af forholdet mellem artikel 267, stk. 2, TEUF og artikel 267, stk. 3, TEUF, at de i artikel 267, stk. 3, TEUF omhandlede retter har samme beføjelse som de øvrige nationale retter til at skønne, om det er nødvendigt at afgøre et EU-retligt spørgsmål, før der afsiges dom. Disse retter er derfor ikke forpligtet til at forelægge Domstolen et spørgsmål om fortolkning af EU-retten, hvis spørgsmålet ikke er relevant, dvs. hvis besvarelsen af spørgsmålet under ingen omstændigheder kan påvirke sagens afgørelse (dom af 6.10.1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, præmis 10, af 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, præmis 26, og af 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, præmis 43).
- 35 Inden for rammerne af en procedure i henhold til artikel 267 TEUF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, har alene den nationale ret kompetence til at fastlægge og vurdere hovedsagens faktiske omstændigheder og til at fortolke og anvende den nationale ret. Det tilkommer udelukkende den nationale retsinstans, for hvilken en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retlige afgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere såvel nødvendigheden som relevansen af de spørgsmål, som den forelægger Domstolen (dom af 26.5.2011, Stichting Natuur en Milieu m.fl., C-165/09 – C-167/09, EU:C:2011:348, præmis 47 og den deri nævnte retspraksis, af 9.9.2015, X og van Dijk, C-72/14 og C-197/14, EU:C:2015:564, præmis 57, og af 12.5.2021, Altenrhein Luftfahrt, C-70/20, EU:C:2021:379, præmis 25).
- 36 For det andet skal det bemærkes, at retskraften af Domstolens fortolkning i medfør af artikel 267 TEUF kan bevirke, at forudsætningen for forpligtelsen i artikel 267, stk. 3, TEUF bortfalder, og at den således bliver indholdsløs, navnlig når det rejste spørgsmål er materielt identisk med et spørgsmål, der har været genstand for en præjudiciel afgørelse i en lignende sag, eller så meget desto mere i samme nationale sag, eller hvis det omhandlede retsspørgsmål er løst gennem

Domstolens praksis, uanset ved hvilken procedure denne retspraksis er etableret, og selv hvis tvistens spørgsmål ikke er fuldstændig identiske (jf. i denne retning dom af 27.3.1963, *Da Costa m.fl.*, 28/62-30/62, EU:C:1963:6, Sml. 1963, s. 61, af 6.10.1982, *Cilfit m.fl.*, 283/81, EU:C:1982:335, præmis 13 og 14, af 4.11.1997, *Parfums Christian Dior*, C-337/95, EU:C:1997:517, præmis 29, og af 2.4.2009, *Pedro IV Servicios*, C-260/07, EU:C:2009:215, præmis 36).

- 37 I denne henseende bemærkes, at det, selv om det pågældende retsspørgsmål er afgjort i Domstolens tidligere praksis, står de nationale retter helt frit for at forelægge en sag for Domstolen, hvis de finder det påkrævet, uden at den omstændighed, at de bestemmelser, som ønskes fortolket, allerede er fortolket af Domstolen, bevirker, at Domstolen ikke på ny kan træffe afgørelse om disse spørgsmål (dom af 17.7.2014, *Torresi*, C-58/13 og C-59/13, EU:C:2014:2088, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis, og af 3.3.2020, *Tesco-Global Áruházak*, C-323/18, EU:C:2020:140, præmis 46).
- 38 På samme måde er den retskraft, der knytter sig til en dom afsagt i en præjudiciel sag, ikke til hinder for, at den nationale domstol, som dommen retter sig til, kan finde det nødvendigt på ny at indbringe en sag for Domstolen, inden der træffes afgørelse i hovedsagen (dom af 6.3.2003, *Kaba*, C-466/00, EU:C:2003:127, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis). En sådan forelæggelse er påkrævet, når en national retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, støder på vanskeligheder ved forståelsen af rækkevidden af Domstolens dom.
- 39 For det tredje skal det bemærkes, at det følger af Domstolens praksis, at en national retsinstans, hvis afgørelser ikke kan appelleres i henhold til national ret, ud over de i nærværende doms præmis 36 anførte situationer ligeledes kan undlade at forelægge et fortolkningsspørgsmål for Domstolen og selvstændigt træffe afgørelsen, når den korrekte fortolkning af EU-retten fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads til rimelig tvivl (jf. i denne retning dom af 6.10.1982, *Cilfit m.fl.*, 283/81, EU:C:1982:335, præmis 16 og 21, og af 9.9.2015, *Ferreira da Silva e Brito m.fl.*, C-160/14, EU:C:2015:565, præmis 38).
- 40 Inden den nationale ret, der træffer afgørelse i sidste instans, konkluderer, at dette er tilfældet, må den være overbevist om, at hverken de øvrige medlemsstaters retter, der træffer afgørelse i sidste instans, eller Domstolen vil være i tvivl om afgørelsen (jf. i denne retning dom af 6.10.1982, *Cilfit m.fl.*, 283/81, EU:C:1982:335, præmis 16, af 15.9.2005, *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, præmis 39, af 9.9.2015, *Ferreira da Silva e Brito m.fl.*, C-160/14, EU:C:2015:565, præmis 42, og af 28.7.2016, *Association France Nature Environnement*, C-379/15, EU:C:2016:603, præmis 48).
- 41 Den i nærværende doms præmis 39 omtalte mulighed herfor skal endvidere vurderes i forhold til EU-rettens særegenheder, de særlige vanskeligheder, som fortolkningen heraf frembyder, samt risikoen for afvigende retspraksis inden for Unionen (dom af 6.10.1982, *Cilfit m.fl.*, 283/81, EU:C:1982:335, præmis 17, og af 9.9.2015, *Ferreira da Silva e Brito m.fl.*, C-160/14, EU:C:2015:565, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).
- 42 Der skal først og fremmest tages hensyn til den omstændighed, at de EU-retlige bestemmelser er affattet på flere forskellige sprog, og at alle de forskellige sprogversioner er autentiske (dom af 6.10.1982, *Cilfit m.fl.*, 283/81, EU:C:1982:335, præmis 18).

- 43 Det følger nemlig af Domstolens faste praksis, at en af sprogversionerne af en EU-retlig bestemmelse ikke kan tjene som eneste grundlag for bestemmelsens fortolkning eller tillægges større betydning end de øvrige sprogversioner, eftersom EU-rettens bestemmelser skal fortolkes og anvendes ensartet i lyset af de versioner, der er udfærdiget på alle Unionens sprog (jf. bl.a. dom af 24.3.2021, A, C-950/19, EU:C:2021:230, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).
- 44 Selv om en national retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, i denne henseende ganske vist ikke kan være forpligtet til at undersøge hver enkelt sprogversion af den pågældende EU-retlige bestemmelse, følger det ikke desto mindre heraf, at den skal tage hensyn til forskellene mellem de sprogversioner af denne bestemmelse, som den er bekendt med, navnlig når parterne har fremført disse forskelle, og de er fastslået.
- 45 Det skal endvidere bemærkes, at der i EU-retten anvendes en særlig sprogbrug og selvstændige begreber, som ikke nødvendigvis har det samme indhold som de tilsvarende begreber, der kan findes i de nationale retsordener (jf. i denne retning dom af 6.10.1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, præmis 19).
- 46 Endelig skal de enkelte EU-retlige regler vurderes i deres rette sammenhæng og fortolkes i lyset af EU-rettens bestemmelser som helhed, den bagvedliggende målsætning og EU-rettens udviklingstrin på tidspunktet for den pågældende bestemmelses anvendelse (dom af 6.10.1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, præmis 20, og af 28.7.2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, EU:C:2016:603, præmis 49).
- 47 Det er således kun, hvis en national retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, ved hjælp af de fortolkningskriterier, der er nævnt i nærværende doms præmis 40-46, konkluderer, at der ikke foreligger elementer, som kan rejse rimelig tvivl om den korrekte fortolkning af EU-retten, at denne nationale retsinstans kan undlade at forelægge Domstolen et spørgsmål om fortolkningen af EU-retten og selvstændigt træffe afgørelse herom.
- 48 Når dette er sagt, er den mulighed alene, at en EU-retlig bestemmelse kan udlægges på en eller flere måder – for så vidt som ingen af disse andre udlægningsmåder, navnlig henset til nævnte bestemmelses sammenhæng og formål samt til det regelsæt, hvori denne indgår, forekommer den pågældende nationale retsinstans tilstrækkelig sandsynlig – ikke i sig selv tilstrækkelig til, at der anses at foreligge rimelig tvivl om den korrekte fortolkning af denne bestemmelse.
- 49 Når den nationale retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, gøres bekendt med, at der i samme medlemsstats retsinstanser eller mellem medlemsstaternes retsinstanser findes flere forskellige retninger i retspraksis vedrørende fortolkningen af en EU-retlig bestemmelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen, skal denne ret i sin vurdering af, at der eventuelt ikke foreligger rimelig tvivl om den korrekte fortolkning af den pågældende EU-retlige bestemmelse, imidlertid udvise særlig opmærksomhed og navnlig tage hensyn til det formål, der forfølges med den præjudicielle procedure, som er at sikre, at EU-retten fortolkes ensartet.
- 50 For det fjerde bemærkes, at det tilkommer de nationale retsinstanser, hvis afgørelser ikke kan appelleres i henhold til national ret, uafhængigt og med den fornødne opmærksomhed at vurdere, om de befinder sig i et af de tilfælde, som giver dem mulighed for at undlade at forelægge Domstolen et spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, som er blevet rejst for dem (jf. i denne retning dom af 15.9.2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, præmis 37 og

den deri nævnte retspraksis, samt domme af 9.9.2015, Ferreira da Silva e Brito m.fl., C-160/14, EU:C:2015:565, præmis 40 og X og van Dijk, C-72/14 og C-197/14, EU:C:2015:564, præmis 58 og 59).

- 51 Det følger i denne henseende af den ordning, som er indført med artikel 267 TEUF, sammenholdt med chartrets artikel 47, stk. 2, at når en national retsinstans, hvis afgørelser ikke kan appelleres i henhold til national ret, fordi den har fastslået, at den befinder sig i en af de tre situationer, der er nævnt i nærværende doms præmis 33, anser sig for fritaget for pligten til at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse i medfør af artikel 267, stk. 3, TEUF, skal det af begrundelsen for retsafgørelsen fremgå, enten at det rejste EU-retlige spørgsmål ikke er relevant for afgørelsen af tvisten, at fortolkningen af den pågældende EU-retlige bestemmelse er støttet på Domstolens praksis, eller, såfremt der ikke findes en sådan praksis, at EU-rettens fortolkning for den retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads til rimelig tvivl.
- 52 Endelig skal det undersøges, om den nationale retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, er fritaget for pligten til i henhold til artikel 267, stk. 3, TEUF at forelægge Domstolen et spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, når en part i sagen foreslår denne præjudicielle forelæggelse på et fremskredent tidspunkt i sagens behandling, navnlig efter en første præjudiciel forelæggelse, som i øvrigt skete efter anmodning fra denne part.
- 53 Det skal i denne henseende bemærkes, at parterne ikke kan gribe ind i den ordning med et direkte samarbejde mellem Domstolen og de nationale retsinstanser, som er indført med artikel 267 TEUF (jf. i denne retning dom af 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, præmis 28 og den deri nævnte retspraksis, og af 3.6.2021, Bankia, C-910/19, EU:C:2021:433, præmis 22). Parterne kan ikke fratage de nationale retsinstanser deres uafhængighed i udøvelsen af de beføjelser, der er nævnt i nærværende doms præmis 50, ved navnlig at tvinge dem til at forelægge en anmodning om præjudiciel afgørelse (jf. i denne retning dom af 22.11.1978, Mattheus, 93/78, EU:C:1978:206, præmis 5).
- 54 Den ordning, som er indført med artikel 267 TEUF, udgør således ikke et retsmiddel for parterne i en tvist, der verserer for en national retsinstans. Den pågældende retsinstans skal derfor ikke, blot fordi en part har anført, at tvisten rejser spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, lægge til grund, at der herved er rejst spørgsmål som omhandlet i artikel 267 TEUF (dom af 6.10.1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, præmis 9).
- 55 Det følger heraf, at udvælgelsen og formuleringen af de spørgsmål, der skal forelægges Domstolen, alene tilkommer den nationale ret, og at parterne i hovedsagen ikke kan ændre deres indhold (jf. i denne retning dom af 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 56 Det tilkommer endvidere alene den nationale ret at afgøre, på hvilket stadium af retsforhandlingerne det er hensigtsmæssigt for den at forelægge et præjudicielt spørgsmål for Domstolen (jf. i denne retning dom af 17.7.2008, Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis), idet sidstnævnte imidlertid ikke er kompetent til at besvare en præjudiciel forelæggelse, såfremt retsforhandlingerne ved den forelæggende ret allerede er afsluttet på det tidspunkt, hvor anmodningen indgives (dom af 13.4.2000, Lehtonen og Castors Braine, C-176/96, EU:C:2000:201, præmis 19).

- 57 Det følger af ovenstående betragtninger, at en national retsinstans, hvis afgørelser ikke kan appelleres i henhold til national ret, når den befinder sig i en af de tre situationer, der er nævnt i nærværende doms præmis 33, ikke er forpligtet til at forelægge Domstolen sagen som omhandlet i artikel 267, stk. 3, TEUF, selv om spørgsmålet om fortolkningen af EU-retten rejses af en part i sagen for denne retsinstans.
- 58 Det følger derimod af de betragtninger, der er anført i nærværende doms præmis 32 og 33, at såfremt denne retsinstans fastslår, at den ikke befinder sig i en af disse situationer, har den i medfør af artikel 267, stk. 3, TEUF pligt til at forelægge Domstolen ethvert spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, som rejses for denne retsinstans.
- 59 Den omstændighed, at nævnte retsinstans allerede har forelagt Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse inden for rammerne af samme nationale sag, rejser ikke tvivl om denne pligt, når et spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, hvis besvarelse er nødvendig for afgørelsen af tvisten, består efter Domstolens afgørelse.
- 60 Den forelæggende ret har imidlertid henvist til nationale procedureregler, hvorefter et nyt spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, som rejses af en part inden for rammerne af tvisten i hovedsagen efter anlæggelsen af søgsmålet, skal afvises, eftersom dette ændrer tvistens genstand, navnlig når det rejses efter en første præjudiciel forelæggelse.
- 61 Det skal i denne henseende bemærkes, at en national retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, kan undlade at forelægge et præjudicielt spørgsmål for Domstolen, når sagen skal afvises på grundlag af formalitetsregler, der er særlige for retsplejen ved denne ret, forudsat at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes (jf. i denne retning dom af 14.12.1995, van Schijndel og van Veen, C-430/93 og C-431/93, EU:C:1995:441, præmis 17, og af 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, præmis 56).
- 62 Ækvivalensprincippet kræver, at alle de bestemmelser, der finder anvendelse på søgsmål, finder anvendelse uden forskel på søgsmål, der vedrører tilsidesættelse af EU-retten, og lignende søgsmål, der vedrører tilsidesættelse af national ret (dom af 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, præmis 50 og den deri nævnte retspraksis).
- 63 Hvad angår effektivitetsprincippet må en national procesregel ikke i praksis gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til Unionens retsorden. Der skal i denne forbindelse tages hensyn til, hvilken stilling disse bestemmelser indtager i den samlede procedure for de forskellige nationale instanser, herunder procedurens forløb og særlige kendetegn. Efter disse betragtninger skal der i givet fald tages hensyn til de principper, der ligger til grund for den nationale retsplejeordning, såsom beskyttelsen af retten til forsvar, retssikkerhedsprincippet og princippet om en hensigtsmæssig sagsbehandling (dom af 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, præmis 52 og 53 og den deri nævnte retspraksis).
- 64 Domstolen har således fastslået, at nationale processuelle regler, hvorefter sagens genstand fastlægges ved de anbringender, som fremsættes ved indleveringen af anlæggelsen af søgsmålet, er forenelige med effektivitetsprincippet, eftersom de sikrer en hensigtsmæssig sagsbehandling, navnlig således, at forsinkelser som følge af en stillingtagen til nye anbringender undgås (jf. i denne retning dom af 14.12.1995, van Schijndel og van Veen, C-430/93 og C-431/93, EU:C:1995:441, præmis 21).

- 65 I det tilfælde, hvor de anbringender, der er fremsat for en i artikel 267, stk. 3, TEUF omhandlet ret, ifølge den pågældende medlemsstats procesregler, der er i overensstemmelse med ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet, skal afvises fra realitetsbehandling, kan en anmodning om præjudiciel afgørelse derfor ikke anses for at være nødvendig og relevant for, at denne ret kan træffe sin afgørelse (dom af 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, præmis 44).
- 66 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 267 TEUF skal fortolkes således, at en national domstol, hvis afgørelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, skal efterkomme sin pligt til at forelægge Domstolen et spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, som rejses for denne, medmindre den fastslår, at dette spørgsmål ikke er relevant, at den pågældende EU-bestemmelse allerede er blevet fortolket af Domstolen, eller at EU-rettens korrekte fortolkning fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads for nogen rimelig tvivl. Denne mulighed skal imidlertid vurderes i forhold dels til EU-rettens særegenheder, dels de særlige vanskeligheder, fortolkningen heraf frembyder, samt risikoen for afvigende retspraksis inden for Unionen. En sådan retsinstans er ikke fritaget for nævnte pligt, alene fordi den allerede har forelagt Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse inden for rammerne af samme nationale sag. Denne retsinstans kan imidlertid undlade at forelægge et præjudicielt spørgsmål for Domstolen, når sagen skal afvises på grundlag af formalitetsregler, der er særlige for retsplejen ved denne ret, forudsat at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes.

Det andet og det tredje spørgsmål

- 67 Med det andet og det tredje spørgsmål, som skal undersøges samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 2 TEU og 3 TEU, artikel 4, stk. 2, TEUF, artikel 9 TEUF, 26 TEUF, 34 TEUF, artikel 101, stk. 1, litra e), TEUF, artikel 106 TEUF, 151 TEUF – 153 TEUF og 156 TEUF, chartrets artikel 16 og 28, den europæiske socialpagt og fællesskabspagten skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national lovgivning, der ikke fastsætter en regelmæssig revision af prisen efter indgåelse af kontrakter i de af direktiv 2004/17 omfattede sektorer.
- 68 Det skal i denne henseende bemærkes, at det ifølge Domstolens faste praksis, inden for rammerne af samarbejdet mellem Domstolen og de nationale retter, for at opnå en fortolkning af EU-retten, som den nationale ret kan bruge, er påkrævet, at denne nøje iagttager de krav til indholdet af en anmodning om præjudiciel afgørelse, som udtrykkeligt fremgår af procesreglementets artikel 94, som den forelæggende ret forventes at have kendskab til (dom af 19.4.2018, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-152/17, EU:C:2018:264, præmis 21 og den deri nævnte retspraksis). Disse krav fremgår i øvrigt af Domstolens anbefalinger til de nationale retter vedrørende forelæggelse af præjudicielle spørgsmål (EUT 2019, C 380, s. 1).
- 69 Som det fremgår af procesreglementets artikel 94, litra c), er det således nødvendigt, at anmodningen om præjudiciel afgørelse indeholder en kortfattet fremstilling af grundene til, at den forelæggende ret finder, at der er tvivl om fortolkningen eller gyldigheden af visse EU-retlige bestemmelser, samt af sammenhængen mellem disse bestemmelser og den nationale lovgivning, som finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (jf. i denne retning dom af 19.4.2018, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-152/17, EU:C:2018:264, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis).

- 70 I det foreliggende tilfælde skal det fastslås, at den forelæggende ret med nærværende anmodning om præjudiciel afgørelse ikke har afhjulpet den mangel, som Domstolen anførte i præmis 23 i dom af 19. april 2018, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264), eftersom den i strid med procesreglementets artikel 94, litra c), stadig ikke præcist og med den fornødne klarhed har anført, hvorfor den mener, at den finder en fortolkning af artikel 3 TEU samt artikel 26 TEUF og artikel 101, stk. 1, litra e), TEUF nødvendig og relevant med henblik på afgørelsen af tvisten i hovedsagen, eller sammenhængen mellem EU-retten og den nationale lovgivning, som finder anvendelse på tvisten i hovedsagen. Denne retsinstans har heller ikke anført grundene til, at den har anmodet om en fortolkning af de øvrige bestemmelser og retsakter, som nævnes i det andet og det tredje forelagte spørgsmål, herunder navnlig den europæiske socialpagt, som Domstolen i øvrigt ikke har kompetence til at fortolke (jf. i denne retning dom af 5.2.2015, Nisttahuz Poclava, C-117/14, EU:C:2015:60, præmis 43), men i det væsentlige blot har angivet den af sagsøgerne i hovedsagen anførte tvivl i denne henseende, som det fremgår af nærværende doms præmis 20, uden at den har anført sin egen bedømmelse.
- 71 Det følger heraf, at det andet og det tredje spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling.

Sagsomkostninger

- 72 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

Artikel 267 TEUF skal fortolkes således, at en national domstol, hvis afgørelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, skal efterkomme sin pligt til at forelægge Domstolen et spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, som rejses for denne, medmindre den fastslår, at dette spørgsmål ikke er relevant, at den pågældende EU-bestemmelse allerede er blevet fortolket af Domstolen, eller at EU-rettens korrekte fortolkning fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads for nogen rimelig tvivl.

Denne mulighed skal imidlertid vurderes i forhold dels til EU-rettens særegenheder, dels de særlige vanskeligheder, fortolkningen heraf frembyder, samt risikoen for afvigende retspraksis inden for Unionen.

En sådan retsinstans er ikke fritaget for nævnte pligt, alene fordi den allerede har forelagt Domstolen en anmodning præjudiciel afgørelse inden for rammerne af samme nationale sag. Denne retsinstans kan imidlertid undlade at forelægge et præjudicielt spørgsmål for Domstolen, når sagen skal afvises på grundlag af formalitetsregler, der er særlige for retsplejen ved denne ret, forudsat at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes.

Underskrifter

ⁱ – Der foretages en sproglig rettelse i præmis 33, 66 og domskonklusionen efter tekstens offentliggørelse.